

Hodnocení krajinného rázu – metodické doporučení AOPK – Ing. Igor Míchal, CSc.

Úvodní charakteristika metodického postupu

Metodické doporučení **konkretizuje znění § 12 zákona č. 114/1992 Sb.** Mělo sloužit jako podklad pro přípravu obecně závazného prováděcího předpisu o ochraně krajinného rázu, který ale nebyl vydán. Metodické doporučení vychází ze zákonem vyjádřeného záměru, aby orgány přírody chránily nejen zvláště chráněná území a vyjmenované druhy rostlin a živočichů, ale aktivně přispívaly k péči o celé území beze zbytku, zejména z hlediska zachování bohatosti a pestrosti krajinných typů, jejich estetických a přírodních hodnot.

Míchal (1999) vidí jako nutnost rozlišit podklad pro prevenci a pro expertní hodnocení konkrétních záměrů. Nezbytný je vstupní **celoplošný podklad pro preventivní ochranu krajiny** v podobě, která stanoví určité základní rámce expertního posuzování jedinečných případů, aniž by tímto podkladem bylo vlastní expertní posuzování neúměrně omezováno.

Jako podklad tohoto celoplošného hodnocení vidí Míchal možnost s úspěchem použít krajinářské hodnocení autorů Muranského a Naumana (*viz kapitola Podklady pro hodnocení krajinného rázu*).

Na projednání hodnocení krajinného rázu by se podle Míchala a kol (1999) měly v gesci příslušného orgánu ochrany přírody podílet jak orgány státní správy (sféra kultury a památkové péče, územní plánování), tak zástupci obcí, vědeckovýzkumná základna a občanská sdružení a iniciativy. Výstupem se pak stane **veřejně projednané hodnocení krajinného rázu** zahrnující mapu s objektivizovaným vymezením dílčích prostorů, jak je vnímá místní populace.

Každopádně je podle Míchala (1999) třeba vystříhat se takového pojetí ochrany krajinného rázu, které by se omezovalo na neživotné napodobování historických tvarových řádů a které by předem, bez ohledu na konkrétní podmínky, odsuzovalo jakékoliv změny v krajině jako nepřípustné. Vzhledem k subjektivnímu zabarvení estetických hodnotících soudů používáme narušení harmonických vztahů jako zásadní argument v závazných stanoviscích velmi uvážlivě a jen v případě mezioborového souhlasu ochranářů, památkářů a územních plánovačů, pokud možno zajištěného i většinovým soudem veřejnosti (např. reklamní poutače na vyhlídce do tradiční harmonické krajiny).

Nicméně je však nezbytné považovat **vlastní hodnocení za expertní záležitost**, kterou nemůže dělat každý a kterou nelze většinově odhlasovat. Klíčovým bodem expertní činnosti při posuzování krajinného rázu je odhalit, jak se fyzickogeografické a historické charakteristiky krajiny mění na psychické hodnoty pro uživatele.

Estetikou a psychickými významy znaků se Míchal (1/1997, 2/1997, 3/1997) zabývá v příspěvcích do časopisu Ochrana přírody. Věnuje se i otázce subjektivismu hodnocení a hodnocení krajinného rázu chápe spíše jako celostní vnímání celku „místa“, než hodnocení jednotlivostí. Čtenáře provádí i historií péče o krajinu a její krajinářské hodnoty v poválečné historii České republiky (Československa).

Principy a proces hodnocení krajinného rázu

Hodnocení je zpracováno podle Metodického doporučení (Míchal a kol., 1999) s doplňky z výkladu tohoto doporučení (Míchal, 1999).

Hodnocení je více zaměřené na hodnocení vlivu konkrétních záměrů na krajinný ráz, nicméně základní principy se dají převzít i pro preventivní hodnocení – je třeba určit **místa a oblasti krajinného rázu** a v nich **hodnoty krajinného rázu**, u kterých bude stanoven **význam** a následně stanoveny **principy ochrany**.

Hodnocení bude vycházet:

- ze základních pojmů hodnocení krajinného rázu, uvedených v §12 zákona č. 114/1992 Sb. a dalších pojmů (viz kapitola Pojmy)
- z nutných a dostupných podkladů (viz kapitola Podklady pro hodnocení)
- z vlastních terénních průzkumů zpracovatele (a z obrazové dokumentace vlivu zásahu)

Vlastní hodnocení má následující kroky:

- 1) Vymezit **širší krajinný prostor** dotčený ve vizuálních vztazích vlivem navrhovaného zásahu.
- 2) Vymezit dílčí krajinné prostory, **místa krajinného rázu**, která bezprostředně souvisejí s hodnoceným zásahem. Dotčený krajinný prostor může být velmi různorodý a zahrne někdy různá místa a dokonce i oblasti krajinného rázu, vymezené na základě vlastního terénního průzkumu.
- 3) V dotčeném prostoru a místech krajinného rázu do něj spadajících budou identifikovány, **přírodní, kulturní a historické, eventuelně i další (estetické) hodnoty** spoluurčující krajinný ráz, a to dle charakteristik ve smyslu §12 zákona. Tyto hodnoty budou pro každé dotčené místo krajinného rázu popsány a bude stanoveno, zda se jedná o hodnoty z hlediska krajinného rázu:
 - pozitivní či negativní
 - určující, významné či doplňkové
 - běžné či jedinečné.

Půjde zejména o významné krajinné prvky a zvláště chráněná území (v kompetenci ochranářů), kulturní dominanty a nemovitě památky (v kompetenci památkářů) a harmonické měřítko a harmonické vztahy v krajině (náplň činnosti územních plánovačů, architektů, krajinářů a urbanistů).

Určující je (v pozitivním i negativním smyslu) význam takového prvku nebo vztahu, jehož zastoupení je dominantní, rozhodujícím způsobem určuje krajinný ráz oblasti nebo místa, a jehož narušením či odstraněním by došlo ke kvalitativní změně i v místě (či dokonce oblasti) krajinného rázu.

Vysokou přírodní hodnotu spatřuje Míchal (1999) ve výkladu metodického hodnocení zejména u krajin:

- s vysokou mírou přirozenosti aktuální vegetace
- s vysokou biologickou rozmanitostí
- s harmonickou interakcí mezi ekosystémy (včetně ekosystémů přetvořených lidskou činností)
- s členitou geomorfologií a výraznými přírodními dominantami.

Estetické hodnoty se vztahují na duchovní a prožitkové dimenze krajiny a jejich kritéria jsou filozofická, sociálně psychologická a kulturně estetická, takže musí respektovat podíl subjektu na hodnocení. Při estetickém hodnocení jsou harmonické vztahy dány na jedné straně kladnou hodnotou určitých esteticky nespécifických obsahů, které lze vyčíst z vnější podoby krajiny, a to včetně asociovaných významů ryze psychických.

- 4) Posouzení, zda a s jakou intenzitou se vlivy posuzovaného zásahu mohou dotýkat hodnot krajinného rázu. Bude stanoveno, zda se jedná o **ovlivnění** silné, slabé nebo žádné. Zásah, který by určující pozitivní krajinné prvky anebo vztahy narušil nebo zcela změnil, je s ochranou krajinného rázu v rozporu.
- 5) Souborné vyhodnocení zásahu do krajinného rázu, včetně doporučení povolení či zamítnutí záměru, případně **návrh opatření**, která by **minimalizovala negativní ovlivnění krajinného rázu** zásahem.

Literatura

- MÍCHAL, I. Praktické rámce hodnocení krajinného rázu. I. Typologické rámce. *Ochrana přírody*, ročník 52, 1/1997. Praha: Environs, Agentura ochrany přírody a krajiny, 1997. s. 4-10.
- MÍCHAL, I. Praktické rámce hodnocení krajinného rázu. II. Estetické hodnocení. *Ochrana přírody*, ročník 52, 2/1997. Praha: Environs, Agentura ochrany přírody a krajiny, 1997. s. 35-41.
- MÍCHAL, I. Praktické rámce hodnocení krajinného rázu. III. Právní podklady a metodické problémy. *Ochrana přírody*, ročník 52, 3/1997. Praha: Environs, Agentura ochrany přírody a krajiny, 1997. s. 67-72.
- MÍCHAL, I. Metodika hodnocení krajinného rázu Agentury ochrany přírody a krajiny ČR – Problémy a výsledky. In: *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. Ed. I. Vorel, P. Sklenička. Praha: ČVUT, 1999. s. 111-116. ISBN 80-01-01979-9.
- MÍCHAL, I. a kol. *Hodnocení krajinného rázu a jeho uplatňování ve veřejné správě. Metodické doporučení*. Praha: AOPK ČR, 1999, 41 s.